



julie.hrstkova@economia.cz

## JINÁ REALITA JULIE HRSTKOVÉ

# RŮST MEZD NIČÍ EKONOMIKU A DALŠÍ NESMYSLY

Firmy se přetahují o lidi, 350 tisíc volných míst je dostatečnou pobídkou, proč navyšovat mzdy. Odbory požadují pro příští rok navýšení o šest až sedm procent. Zaměstnavatelé tvrdí, že jim to odbory nemusí říkat, protože by stejně zhruba o tolik přidali, lidi potřebují.

Na výši mezd má obrovský vliv také politika státu, který v posledních letech stabilně přidává svým zaměstnancům tolik, že je průměrný plat ve veřejné sféře vyšší než průměrná mzda v té podnikatelské. Do toho pokračuje „zuřivý boj“ o další navýšení minimální mzdy, která by měla podle odborů stoupnout o 1650 korun, zatímco ministryně práce Jana Maláčová navrhuje „jen“ 1350, aby se dostala na 14 700 korun. Pro firmy je obojí nepřijatelné, Asociace malých a středních podniků se nechala slyšet, že pro zvyšování minimální mzdy v České republice neexistuje ekonomický důvod. V tiskové zprávě uvedla, že „pokud budeme dál tlačit na růst mezd, včetně té minimální, ve finále budou trazit všichni. S případným evropským ekonomickým poklesem by to byl velmi rychlý pád.“

Růst mezd neznepokojuje jen teď. Když na podzim v roce 2015 odboráři vyhlásili akci Konec levné práce, ekonomický expert ODS Jan Skopec hned varoval před útekem investorů, pokud by se splnil požadavek ČMKOS, což byl průměrný růst mezd o pět procent. Mzdy v posledních letech rostou o sedm až osm procent a dosud žádný z investorů neutekl.

„Nemá cenu panikařit, když na chvíli v konjunktuře rostou mzdy rychleji než produktivita. Pokud ovšem rostou jednotkové mzdové náklady rychle a několik let v řadě, už by nás to mělo zajímat, protože potom se mohou začít projevovat výše popsané efekty. Letos je již čtvrtým rokem v řadě, kdy jednotkové mzdové náklady stoupají,“ upozornil ale David Marek ze společnosti Deloitte.

Podle dalších ekonomů je růst mezd neudržitelný v době, kdy hrozí zpomalení ekonomiky kvůli obchodním válkám Spojených států s Čínou a kdy hrozí i obchodní válka USA s EU. Odboráři ovšem tvrdí, že nic jako krize nyní České republice nehrozí. A protože v debatě o mzdách pravidelně zaznívají stejné argumenty, pojďme se podívat, co vlastně doopravdy dělá růst mezd a co se od něj dá očekávat (kromě zlepšení vlastní situace, pokud se nás týká).

### 1. Pokud poroste minimální mzda, stoupne nezaměstnanost

Oblíbený argument konzervativních ekonomů i politiků. Ve skutečnosti se ekonomové nemohou shodnout, jaký je skutečný vliv růstu minimální mzdy na pracovní trh. Ze srovnání dostupných studií, které porovnávají historická data o minimální mzdě a vývoji nezaměstnanosti, vyplývá, že záleží na tom, o jakou zemi jde, jaká je struktura pracovní síly, jaká je struktura ekonomiky (zda převládá průmysl/služby/zemědělství) a také jakým způsobem se vlastně vliv minimální mzdy měří. Výsledky navíc často odpovídají tomu, kdo vliv mzdy na nezaměstnanost měří: zda jde o konzervativně, či liberálně zaměřeno ekonomie.

Nejpesimističtější studie tvrdí, že desetiprocentní růst minimální mzdy vede k tříprocentnímu propouštění, v případě nízkopříjmových zaměstnanců pak k pěti-procentnímu. Respektování ame-



ričtí ekonomové David Neumark a William Wascher v roce 1992 z dat za USA v letech 1973–1989 dospěli k závěru, že 10procentní zvýšení minimální mzdy vede k 1–2procentnímu poklesu zaměstnanosti mezi mladými lidmi a znevýhodněnými skupinami obyvatel. V roce 2007 pak vydali novou studii, která reagovala na rostoucí počet jiných studií, jež mezitím dospěly k závěru, že růst minimální mzdy nemá na zaměstnanost žádný vliv. Neumark s Wascherem ovšem upozornili, že toto tvrzení je zjevně nesprávné, protože náznaky negativních dopadů se prý dají najít všude.

Jednu ze studií, která vliv minimální mzdy zkoumala na vybraném vzorku, sestavili David Card a Alan Krueger, kteří se zaměřili přímo na ohrožené skupiny nízkopříjmových zaměstnanců. Zkoumali vliv zvýšení minimální mzdy (1. dubna 1992 se v New Jersey minimální mzda zvýšila z 4,25 dolaru na 5,05 dolaru za hodinu) na řetězce rychlého občerstvení. Porovnali je se situací řetězců v Pensylvánii a New Yorku, kde se minimální mzda nezvýšila. Dospěli k závěru, že navýšení minimální mzdy vedlo zcela neočekávaně ke 13procentnímu růstu zaměstnanosti v New Jersey.

V České republice vyšla v květnu studie think-tanku IDEA při CERGE-EI, která ukázala, že nárůst minimální mzdy v letech 2013, 2015, 2016 a 2017 neměl negativní dopad na zaměstnanost. „Nelze však dovozovat, že dopady dalších navyšování minimální mzdy budou mít dopad na zaměstnanost nadále zanedbatelný. Je proto žádoucí dopady podrobně a pravidelně měřit,“ dovozovali analytici.

Také se dají najít studie, které zkoumaly vliv minimální mzdy na nezaměstnanost v dlouhých časových obdobích a dospěly k závěru, že minimální mzda a nezaměstnanost spolu vůbec nesouvisí, protože firmy zaměstnávají jen ve chvíli, kdy mají zakázky a adekvátní příjmy, které odpovídají jejich výdajům. Tolik k jednoznačnému tvrzení o mzdách a nezaměstnanosti.

### 2. Zaměstnavatelé se budou snažit drahé zaměstnance nahradit roboty

Britský institut rozpočtových studií (Institute for Fiscal Studies) publikoval v reakci na schválené zvýšení minimální mzdy ve Spojeném království v roce 2020 studii, v níž označil ty, kteří tlačí na růst mezd, za spojence robotů a umělé inteligence vůbec. V katastrofickém textu tvrdí, že nízkopříjmoví zaměstnanci budou vytlačeni stroji. Ve chvíli, kdy mnoho amerických států zvýšilo minimální hodinovou mzdu na 15 dolarů, se podle záplavy obdobných studií řady ekonomických institutů zdálo, že řetězce rychlého občerstvení (které jsou proslulé nízkou mzdou) budou buď krachovat, nebo je budou obsluhovat jen roboti. Zatím k ničemu podobnému nedochází.

Obávám se ztráty pracovních míst kvůli technologiím odpovídají i návrhy, aby firmy odváděly za svoje roboty zdravotní a sociální pojištění a srazily tak jejich cenu na úroveň lidské práce.

Optimisté ovšem tvrdí, že nástup technologií pouze změní přiležitost na trhu práce. Prudký nedostatek pracovní síly v České republice, která, co se týká automatizace výroby, patří mezi nejvyspělejší země Evropy, tuto tezi potvrzuje.

Navíc existují obory, kde bude lidská práce ještě dlouho nenahraditelná. S ohledem na demografický vývoj ve většině vyspělých zemí se zdá, že minimálně v oblasti péče o stárnoucí bude pracovních příležitostí stále víc, než dokáže uspokojit nabídka pracovní síly. A kdo si pořídil chytrou domácnost internetu věci, rychle seznal, že náklady na údržbu jsou vyšší než full time hospodyně.

### 3. Vyšší minimální mzda potáhne vzhůru všechny mzdy a vydělají všichni

Firmy vědí, že růst minimální mzdy sám o sobě není tragický, protože za ní pracuje jen minimum lidí. S jejím růstem jsou ale nuceny zvedat všechny ostatní mzdy a to už se podle nich výrazně prodraží. Protože musí dodržovat také tzv. zaručenou mzdu, což je nejnížší výdělek, na který má zaměstnanec právo

### Dostaneme hodně, nebo málo A jak to zahýbe ekonomikou?

Foto: Profimedia

podle své odbornosti a složitosti prováděné práce.

Podle ekonomů není růst minimální mzdy jednoznačný. Má jiný vliv na středně- a nízkoplatené zaměstnance a další na černý trh práce. Většina studií se shoduje v tom, že růst minimální mzdy vede k růstu mzdy pro nízkopříjmové zaměstnance. A snižuje příjmovou nerovnost v nižších příjmových kategoriích.

Má ale vliv i na ty, kteří disponují vyššími příjmy. Ti jsou kvůli vyšším mzdám nuceni platit víc za služby a výrobky, které poskytují ti s nižšími příjmy. Navíc ve středních a vyšších příjmových kategoriích nerostou mzdy tak rychle jako těm v „nižších“ patrech. Dochází tak k „narovnání“ prostřednictvím vyšších výdajů.

Na černý trh mají podle studií dva vlivy: jeden argumentační – pokud někde fungují nabídka a poptávka, pak je to právě černý trh práce osvobozený od daní a sociálních odvodů. Druhý, který se nyní v situaci extrémní poptávky po pracovní síle těžko měří, je odliv nízkopříjmových zaměstnanců z oficiálního trhu práce do černé zóny. K tomu ovšem dochází ve chvíli, kdy roste nezaměstnanost a lidé s nízkými příjmy jsou propouštěni ohrožení nejvíce, protože nedisponují potřebnými znalostmi a dovednostmi.

### 4. Růst mezd roztočí inflační spirálu

Existuje teorie „mzdově tažené inflace“, tedy jevu, kdy vyšší mzdy vedou ke zdražení vyráběného zboží a k vyšší poptávce, což má obojí za následek zvýšení cen.

Skutečný svět ale vypadá jinak, než ukazují standardní učebnice ekonomie. V globalizovaném světě se většina zboží denní potřeby dováží z ještě hůře placených destinací (Bangladéš, Kambodža, dríve Čína), takže podíl nárůstu mezd na ceně tohoto zboží je minimální.

Faktem je, že s růstem mezd v Česku inflace stoupla – z 0,5 procenta v polovině roku 2016 k současným téměř třem procentům. Mluvit o inflační spirále v důsledku růstu mezd ale nejde, na ceny mají daleko větší vliv opatření státu (EET, spotřební

a další daně), centrální banka (intervence, úrokové sazby), finanční trhy a přebytek likvidity, jež vyhnala ceny nemovitosti.

### 5. Vysoké mzdy změni strukturu ekonomiky a z Česka se stane centrum hi-tech

To, že je Česká republika rájem nízkých příjmů, je výsledkem politiky státu, který dal přednost vysoké zaměstnanosti před vysokými příjmy obyvatel. Faktem je, že nezaměstnanost se v krizových letech vyšplhala ani ne k deseti procentům, zatímco v Irsku, což je jediná evropská země, které se podařil přechod z nízkopříjmové ekonomiky nahoru, byla na vrcholu na 16 procentech.

Právě Irsko je příkladem, jak docílit vyšších mezd. Vyžaduje to státní podporu lidí i institucí a také podporu školství od základního až po univerzitní. Irsko začalo tím, že lákalo zpátky Iry, kteří uspěli v emigraci. A za jejich zkušenosti a podporu bylo ochotné jim zaplatit.

Druhým příkladem technologického „tygra“ je Izrael, který bude svoje technologickou převahu minimálně posledních 25 let. Součástí přeměny byly lepší podmínky pro kapitálové investice, podpora venture kapitálu a také silný důraz a podpora vzdělání. V technologickém sektoru, který generuje 40 procent exportu, nyní pracuje deset procent lidí.

Šedesát procent českého exportu činí stroje a zařízení. A v hi-tech sektoru podle údajů Českého statistického úřadu pracovalo v roce 2017 zhruba dvě stě tisíc lidí (včetně vlastníků). Česká vláda se pak mnoho let nedokáže shodnout, jestli chce podporovat učňovské školství (zlaté české ručičky), nebo vývoz českých mozků do zahraničí bez jakékoliv podmínky návratu. Vypadá to, že aspoň doposud růst mezd do struktury ekonomiky výrazněji nezasáhne.

### 6. Mzdy jsou výstnou záležitostí mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem a stát se do nich míchat nemá

Dokud odbory v roce 2015 nevyhlásily akci Konec levné práce a dokud stát nezačal ve stejném roce přidávat mohutným zaměstnancům, čímž vytvořil tlak na pracovním trhu, zaměstnavatelé se do růstu mezd nijak překotně nehnali. Respektive ani je to nenapadlo. Tolik k rovnovážnému postavení zaměstnanců a zaměstnavatelů.

Česká zkušenost není ojedinělá. Americká ekonomika roste nejrychleji za čtyři roky. Nezaměstnanost v poslední době klesla na 18leté minimum. Mzdy oproti tomu žádný výrazný nárůst nevykazují. Důvodem je podle amerických ekonomů nejen pokles počtu členů odborů a jejich malá síla, ale také daňová politika, kdy je jednodušší (a levnější) nabídnout zaměstnancům nějaký benefit než přidat na mzdě. To poslední ostatně platí i pro tuzemské zaměstnavatele.

Právě „svobodná“ Amerika ukázala světu i další případy, kdy se stát musel vložít do vztahu zaměstnavatel–zaměstnanec. V roce 2008 zrušil stát Oregon možnost uzavírat pracovní smlouvy, v nichž se zaměstnanec zavázal, že nebude po ukončení zaměstnání pracovat u přímé konkurence. Tyto smlouvy se vztahovaly nejen na manažery (kde leckde existují doteď), ale na většinu zaměstnanců včetně například kadeřníků. Jejich zákaz vedl k výraznému zvýšení mezd, aniž by to mělo dopad na míru nezaměstnanosti. Volný trh prostě nefunguje.